

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-313-2-44>

**PROBLEMATIC ISSUES OF PENALIZATION OF BRIBERY
OF AN EMPLOYEE OF AN ENTERPRISE, INSTITUTION
OR ORGANIZATION**

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПЕНАЛІЗАЦІЇ ПІДКУПУ
ПРАЦІВНИКА ПІДПРИЄМСТВА, УСТАНОВИ ЧИ ОРГАНІЗАЦІЇ**

Turlova I. A.

*Doctor Habil. of Law,
Leading Research Associate of the
Department for Criminal Law,
Criminology and Judicial System Issues
V. M. Koretsky Institute of State and
Law of National Academy
of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Турлова Ю. А.

*доктор юридичних наук,
провідний науковий співробітник
відділу проблем кримінального права,
кримінології та судоустрою
Інститут держави і права імені
В.М. Корецького Національної
академії наук України
м. Київ, Україна*

Однією зі складових кримінально-правової політики є пеналізація суспільно небезпечних посягань, у тому числі й корупційних практик, що пов'язані з підкупом. Відповідно до примітки до ст. 45 «Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям» Кримінального кодексу України (далі – КК України) одним із видів корупційних злочинів є підкуп працівника підприємства, установи чи організації, відповідальність за який встановлено ст. 354 КК України. Увага до пеналізації зазначених посягань зумовлена необхідністю вивчення ефективності заходів кримінального покарання як засобу захисту від таких діянь, які, крім того, що підривають авторитет державної влади та місцевого самоврядування, ще й створюють у суспільстві атмосферу негативного ставлення та недовіри до влади, поширюють елементи корупційної психології та корупційної субкультури, що в сукупності сприяє самодетермінації корупції й у інших соціальних сферах.

Зауважимо, що у науковій літературі під пеналізацією розуміють процес визначення характеру караності суспільно небезпечних діянь, а також їх практичну караність, тобто процес призначення кримінального покарання у судовій практиці [1, с. 137]. Подібним є визначення, сформульоване П. С. Дагелем і Т.А. Бушуєвою, які під пеналізацією

розуміють встановлення в законі та реалізацію на практиці видів і розмірів покарань, що застосовуються за злочини [2, с. 49]. Отже, пеналізація може бути як законодавчою (визначення кримінальною нормою виду та меж караності), так і правозастосовною (призначення покарання на практиці).

Можливості для оцінки правозастосовної пеналізації надає вивчення судової статистики. Так, аналіз статистичних відомостей Державної судової адміністрації України (форма статистичної звітності № 6 «Звіт про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання») [3] дає змогу дослідити практику призначення покарання за ст. 354 КК України, зокрема підстави закриття судами справ, динаміку та структуру судимості таких злочинів.

Протягом останніх десяти років (2013–2022 рр.) за вчинення підкупу працівника підприємства, установи чи організації було засуджено всього 184 особи. Середній абсолютний щорічний показник судимості за злочини цієї категорії становить 18 засуджених осіб. Максимальна кількість засуджених за ст. 354 Кримінального кодексу України зареєстрована у 2019 р. – 29 осіб.

За своєю суттю підкуп – це єдиний складний двосторонній злочин, який складається з двох необхідних взаємопов'язаних елементів: давання й одержання неправомірної вигоди у зв'язку із виконанням чи невиконанням особою, яка її одержує особисто чи через третю особу, з використанням її становища певних дій на користь особи, яка надає неправомірну вигоду, чи третьої особи [4, с. 8]. Розраховані показники, що відображають притягнення до кримінальної відповідальності та призначення покарання як до осіб, які пропонують неправомірну вигоду, так і до тих, які її отримують, дозволяють зробити висновок про те, що співвідношення їх становить 30 % та 70 % відповідно.

Аналіз судової статистики за зазначений період дав змогу встановити, що протягом досліджуваного періоду закрито справи стосовно 37 осіб. Щодо видів призначених покарань, то до штрафу було засуджено 89,1 % від загальної кількості засуджених, до громадських робіт – 6,5 %, виправних робіт – 0,5 %, обмеження волі – 0,5 %. Жодного вироку з призначенням покарань у виді позбавлення волі на певний строк за цією категорією справ не виносилось. До решти засуджених за ст. 354 КК України застосовувалось звільнення від покарання – усього 6 випадків (у 2013 та 2014 році). Така незначна частка звільнених від покарання (3,3 %) суттєво відрізняє дану категорію справ від інших, де відповідна частка сягає половини від загальної кількості засуджених.

До 11 засуджених застосовано спеціальну конфіскацію (стаття 96-1 КК України). Інші додаткові види покарання за цією категорією справ не застосовуються. Водночас, необхідно звернути увагу на доцільність застосування такого додаткового покарання, як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. За даними І.М. Залялової, яка досліджувала судову практику за ч. 3, 4 ст. 354 КК України, особи, що одержали неправомірну вигоду, за родом своїх занять є працівниками медичних закладів (60 %), працівниками закладів освіти (18 %), працівниками у сфері спорту (7 %) [5, с. 160]. На нашу думку, застосування позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю справило б на вказану категорію осіб певний запобіжний ефект. Тому доцільним є внесення відповідних змін до санкцій ч. 3, 4 ст. 354 КК України.

Розглядаючи питання щодо законодавчої пеналізації підкупу працівника підприємства, установи чи організації зауважимо, що санкції ч. 1-4 ст. 354 КК України є альтернативними, тобто які містить вказівку на два або більше види основних покарань, з яких суд обирає лише одне. Санкції частин 1, 2 ст. 354 КК України містять 5 видів основних покарань – штраф, громадські роботи, виправні роботи, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк, санкції частин 3, 4 ст. 354 КК України – 4 види (штраф, громадські роботи, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк).

Варто зауважити, що у юридичній літературі альтернативність як нормативно-правова форма санкцій норм Особливої частини КК України піддавалась критиці [6, с. 754]. Аргументом на користь виключення таких юридичних конструкцій є незначний загальнопревентивний потенціал таких норм. Адже кожний, хто знайомиться зі змістом кримінально-правової заборони, має чітко уявляти, наскільки небезпечним є його порушення для правоохоронних благ і інтересів. Якщо ж міра відповідальності встановлюється альтернативно, тобто за один і той самий злочин передбачається декілька видів покарань, то таке уявлення скласти важко. Крім того, логічним обґрунтуванням позиції щодо обмеження варіативності основних видів покарань є прагнення до зниження корупціогенного потенціалу покарання за рахунок законодавчого обмеження кількості варіантів судового рішення відносно міри покарання засудженого. Адже ситуація коли санкція на вибір суду пропонує 4 і більше видів основного покарання засвідчує дефектність конструкції таких санкцій [7, с. 123].

Саме тому, на нашу думку, було б доцільним обмежити альтернативність досліджуваних санкцій трьома видами основних

покарань (штраф, громадські роботи, обмеження волі), що цілком узгоджувалося б як із розробленими кримінально-правовою наукою правилами конструювання санкцій, так і практикою їх застосування.

Отже, проведений авторкою аналіз практики застосування кримінально-правових норм, що встановлюють відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи організації дозволив визначити основні кількісні показники, що відображають призначення покарання як особам, які пропонують неправомірну вигоду, так і тим, які її отримують. Проведене дослідження засвідчило наявність значного розриву між розмірами та видами покарань, що передбачені санкціями досліджуваних кримінально-правових норм, і практикою призначення покарань за злочини даної категорії. Запропоновано обмежити альтернативність санкцій ч. 1-4 ст. 354 КК України трьома видами основних покарань (штраф, громадські роботи, обмеження волі) та встановлення у ч. 3, 4 ст. 354 КК додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Література:

1. Коробеев А. И. Советская уголовно-правовая политика: проблемы криминализации и пенализации. Владивосток: Изд-во Дальневосточного ун-та, 1987. 268 с.
2. Дагель П. С. , Бушуева Т. А. Пенализация преступных посягательств на окружающую природную среду. *Правоведение*. 1981. № 6. С. 49–55.
3. Судова влада України: офіційний веб-портал. URL: http://court.gov.ua/sudova_statystyka/lkflghkjlh/ (дата звернення: 15.03.2023).
4. Овод К. К. Кримінально-правова характеристика підкупу працівника підприємства, установи чи організації (ст. 354 КК України): автореф. ... дис. канд. юрид. наук. Харків. 2017. 19 с.
5. І.М. Залялова. Кримінологічний портрет працівника підприємства, установи чи організації, що одержав неправомірну вигоду. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2017. № 1. С. 156-161.
6. Тихонова С. С. Особенности конструирования санкций в уголовном законе: теория и законодательная практика. *Юридическая техника*. 2013. № 7 (ч. 2). С. 752-761.

7. Турлова Ю. А. Проблеми пеналізації злочинів проти довкілля в Україні. *Jurnalul juridic national: teorie și practică (Национальный юридический журнал: теория и практика)*. 2015. № 2/1 (12). С. 120–125.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-313-2-45>

**ON THE ISSUE OF IMPROVING THE ACCOUNTING
OF CRIMINAL OFFENSES IN THE FIELD OF ROAD SAFETY
AND TRANSPORT OPERATION**

**ДО ПИТАННЯ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ
ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ**

Khrystych I. O.

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor,
Senior Research Fellow of the
Academicians Stashis Scientific
Research Institute for the Study of
Crime Problems of the National
Academy of the Legal Sciences
of Ukraine
Kharkov, Ukraine*

Христич І. О.

*кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
відділу кримінологічних досліджень
Науково-дослідний інститут
вивчення проблем злочинності. імені
академіка В.В. Сташиса
Національної академії правових наук
України
м. Харків, Україна*

Тези підготовлено на виконання теми фундаментального наукового дослідження НДІ ВПЗ «Стратегія запобігання правопорушенням у сфері дорожнього руху та експлуатації транспорту в Україні» номер державної реєстрації 0120U10561.

24 лютого 2022 р. Росія почала військове вторгнення на територію України, ми вимушені були захищати свою територію, тому зразу оголосили воєнний стан, який продовжується і зараз. Зрозуміло, що на сучасному етапі розвитку ситуації в Україні проблеми обліку кримінальних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту мають велике значення, тому що безпека дорожнього руху – це одвічна проблема якої завгодно країни світу, особливо України. Тому, що в Україні рівень смертності та травматизму